بەناوی خوای بەخشندەو میهرەبان

هەرێمی کوردستانی عێراق

سەرۆکایەتی هەرێم

سەرۆك

بەناوی گەلەوە

بڕیار

ژمارە (٤) ساڵی ٢٠١٠

بە پێی ئەو دەسەڵاتەی لە بڕگەی (١) ی ماددەی (١٠) ی یاسای سەرۆکایەتی هەرێمی کوردستان – عێراق ی ژمارە (١)ی ساڵی ٢٠٠٥ ی هەموارکراو پێمان دراوەو، بە پاڵپشتی ئەو یاساکارییەی پەرلەمانی کوردستان – عێراق کردویەتی لە دانیشتنی ژمارە (١٣) لە ٢٤ / ٥ / ٢٠١٠ بریارماندا بە دەرکردنی:

یاسای ژمارە (٤)ی ساڵی ٢٠١٠

یاسای دەستەی سەربەخۆی مافی مرۆڤ لە هەرێمی کوردستان ـ عێراق

ماددەی یەکەم:

ئەم زاراوەو دەستەواژانەی خوارەوە، ماناکانی بەرامبەریان دەبەخشن بۆ مەبەستی ئەم یاسایە:

یەکەم: هەرێم: هەرێمی کوردستان ـ عیراق.

دووەم: پەرلەمان: پەرلەمانی هەرێم.

سێیەم: دەستە: دەستەی پاراستن و چاککردنی ژینگە لە هەرێمدا.

چوارەم: ئەنجومەن: ئەنجومەنی دەستە.

پێنجەم: سەرۆك: سەرۆکی دەستە.

ماددەی دووەم:

یەکەم: دەستەیەك دادەمەزریٚ بەناوی (دەستەی سەربەخۆی مافی مرۆڤ لە هەریمی کوردستان ـ عێراق)دا، کەسایەتی مەعنەوی و سەربەخۆیی دارایی و ئیداری دەبێت لە چوارەچێوەی بودجەی گشتی لە هەریمدا، بودجەیەکی تایبەتی دەبێت و بەپەرلەمانەوە پەیوەست دەبێت و لەبەردەمیدا بەرپرس دەبێت.

دووەم: بارەگای سەرەکی دەستە لە پاریزگای هەولیر پایتەختی هەریمدا دەبیٚ و، نووسینگە لە ناو پاریزگاکانی دیکەدا دەکاتەوەو بۆیشی هەیە نووسینگە لە قەزاو ناحیەکانیشدا بکاتەوە.

ماددەی سێیەم:

ئامانجی دەستە پاریزگاری کردنە لە مافەکانی مرۆڤ و پتەو کردنی و داکۆکی کردن لێی لە هەموو لایەنەکانەوە بەپێی پێوەرە نێودەوڵەتییەکان، لەگەڵ بلاوکردنەوەی رۆشنبیری مافەکانی مرۆڤ.

ماددەی چوارەم:

دەستە ئەم ئەرکانەی خوارەوە دەگرێتە ئەستۆ:

یەکەم: ڕاو راوێژی خۆی سەبارەت بە مەسەلەکانی پەیوەست بە مافی مرۆڤ پێشکەش دەکات و راسپاردە بۆ وەزارەتەکان و دەزگا پەیوەندیدارەکان لە هەرێم بەرزدەکاتەوە.

دووەم: لەرێگای چەسپاندنی بەهای لێبوردەیی و ماناکانی هاوکاریی کۆمەڵایەتییەوە، رۆشنبیری مافی مرۆڤ و مەسەلەکانی ژنان و منداڵان بلاودەکاتەوە.

سێیەم: چاودێری گونجانی یاساکاری هەرێم، لەگەڵ پرنسیپەکانی مافی مرۆڤ و ئازادییە سەرەکییەکان و، پێشکەش کردنی پێشنیاز لەبارەیەوە بۆ لایەنە پەیوەندیدارەکان دەکات.

چوارەم: هەڵسانگاندنی پلەی پابەند بوونی دەسەڵاتەکان لەهەرێمدا، بەحوکمەکانی بەڵگەنامە و بەندە تایبەتەکانی مافی مرۆڤ و هەردوو پەیمانە نێودەوڵەتییە تایبەتمەندەکان بە مافەکانی مەدەنی و سیاسی و مافە رۆشنبیری و کۆمەڵایەتی و ئابوورییەکانەوە، لەگەڵ دەرخستنی ئەو پێشیلکارییانەی کە دوور نییە بەهۆی مومارەسەی دەسەڵاتەکانی هەرێمەوە پەیدا بن.

پێنجەم: ئامادەکردنی لێکۆڵینەوە و توێژینەوەی خولاو خول و دەرچوواندنی بلاوکراوە و چاپەمەنی دەربارەی رێگاکانی باشتر کردنی مافی مرۆڤ لە هەرێمدا لەگەڵ بەستنی کۆڕ و کۆبوونەوەی تایبەت لەبارەی مەسەلەی مافەکانی مرۆڤ.

شەشەم: سەردان و چاودێری کردنی بەندینخانەکان و بنکەکانی چاکسازی کۆمەلأیەتی و دەستبەسەرو بنکەکانی لێپێچینەوە و ئامادەکردنی راپۆرتی خولاو خول دەربارەی بەندییەکان و سپێردراوان بەچاکسازی کۆمەلأیەتی و دەست بەسەران.

حەوتەم: وەرگرتنی سکالاْ لەخەلْك و لەکۆمەلّە و رێکخراوەکانی کۆمەلّگای مەدەنی لەبارەی پێشێلکارییەکانی مافی مرۆڤ و دلّنیا بوون لەڕاستییان و ئاگاداری داواکاری گشتی بۆ گرتنە بەری رێکاری یاسایی و بەدواداچوون بۆ ئەنجامەکانی دەکات.

هەشتەم: هاوکاری لەگەلّ رێکخراوەکانی مافی مرۆڤ و رێکخراوەکانی دیکەی کۆمەلّگای مەدەنی دەکات لەهەرێم و دەرەوەی هەرێمیش، هەروەها لەگەلّ کۆمەلّە هزری و ئابووری و کۆمەلأیەتییەکانیشدا و، ئەلّقەی لێتوێژینەوەش لەگەلّ هاوولأتیان لەهەرێمدا بەجۆرێك رێك دەخات، کە رۆشنبیری پابەندبوون بەبەندە یاساییەکان و رێککەوتنە نێودەولّەتییەکانی مەسەلەکانی مافی مرۆڤەوە زامن بکات، لەپێناوی سەروەریی یاسا و رێزگرتنی مافی مرۆڤدا.

نۆیەم: لەگەلّ رێکخراوە تایبەتمەندەکانی مەسەلەی مافی مرۆڤ ولایەنە پەیوەندیدارەکانی دیکەدا هاوکاری و هاودەنگی دەکات بەئامانجی نوێنەرایەتی کردنی هەرێمی کوردستان لەکۆبوونەوە و کۆنگرەکانی تایبەت بە مافی مرۆڤ.

دەیەم:

أ- راپۆرتی سالأنە ئامادە دەکات بۆ دەرخستنی ڕووی راستەقینەی واقیعی مافی مرۆڤ لە هەرێمدا و بۆ سەرۆکایەتی هەرێمی کوردستان و سەرۆکایەتی پەرلەمانی کوردستان و سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران و سەرۆکایەتی ئەنجومەنی دادوەری و لایەنە پەیوەندیدارەکانی بەرزدەکاتەوە، لەگەلّ پیشاندانی راسپاردەی بەکردار بۆ پاراستن و بەهێز کردنی مافی مرۆڤ لەکوردستان.

ب - راپۆرتی خولاو خول لەبارەی بارودۆخی مافی مرۆڤ بەپەلەرمانی کوردستان دەدات و لە دەزگاکانی راگەیاندندا بلأوی دەکاتەوە.

ماددەی پێنجەم:

یەکەم: سەرۆکی دەستە خۆی سەرۆکی کارگێڕی دەستەکەیە و بەرپرسی راستەوخۆیە لە جێبەجێ کردنی سیاسەتەکانی و، بەپێی یاساش لەوەوە ئەو بڕیار وفەرمان و رێنماییانە دەردەچن کە پەیوەندییان بە کاروبارە هونەری و دارایی و کارگێریەکانەوە هەیەو، نوێنەرایەتی دەستەش لە لایەنە حکومی و دامو دەزگاو دەستەکانی دیکەی پەیوەندیدار لە ناوەوەو دەرەوەی هەرێمدا دەکات.

دووەم: سەرۆکی دەستە لەسەر پالاوتنی سەرۆکایەتی پەرلەمان و سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران بە پلەی تایبەت دادەمەزرێ و فەرمانی هەرێمی بە دامەزراندنەکەی دەردەچێ پاش پەسند کردنی پەرلەمان لەسەر پالێوراوەکە بە زۆرینەی ژمارەی ئامادە بووان و، ماوەی سەرۆکایەتییەکەشی چوار ساڵەو دەکرێ یەك جار تازە بکرێتەوە.

سێیەم: مەرجە ئەوەی بە سەرۆکی دەستە دادەمەزرێ:

١- هاولاتی هەرێم بێت و لێی نیشتەجێ بێت.

٢- بەلایەنی کەم بڕوانامەی سەرەتایی زانکۆیی هەبێ و، لە بواری مافەکانی مرۆڤ لێهاتوو و شارەزا بێ.

٣- خوورەوشتی باش بێ و بە تاوانێك یا کەتنێکی ئابڕووبەر حوکم نەدرابێ.

٤- بەڵێنامەیەکی دەست نووس پێشکەش بکات کە لە ماوەی فەرمانبەریەتییەکەیدا حزبایەتی نەکات.

٥- بەشداری لەو تاوانەدا نەکرد بێ کە دەسەلاتە داپلۆسێنەرەکان ئەنجامیان دابێ.

ماددەی شەشەم:

سەرۆك و ئەنداماتی دەستە ئەم سوێندە یاساییە لەبەردەم سەرۆکی ئەنجومەنی دادوەریدا دەخۆن:

((سوێند بە خودای مەزن دەخۆم کە ئەرکە یاسایی و پیشەییەکانم بەراستگۆیی و ئەمانەت و دڵسۆزییەوە ئەنجام بدەم و بەسەربەخۆیی و بێ لایەنییەوە ئەو ئەرکانە ئەنجام بدەم کە لە بواری مافەکانی مرۆڤ پێم دەسپێردرێ)).

ماددەی حەوتەم:

یەکەم: دەستە لەم فەرمانگانەی خوارەوە پێك دێت و هەر فەرمانگەیەکیش فەرمانبەرێ بەپلەی بەڕێوەبەری گشتی بەڕێوەی دەبات کە بڕوانامەی زانکۆیی هەبێت لەبواری پسپۆڕی فەرمانگەکەدا و، چەند فەرمانبەرێکیش یاریدەی دەدەن.

١- فەرمانگەی کارگێڕی و دارایی: بەدواداچوونی کاروباری فەرمانبەرانی دەستەکەو ئەوەی پەیوەندی بە بودجەی موڵك وسامانی دەستەکەوە هەیە دەکات، هەروەها بەدواداچوونی ڕەخساندنی کارەکانی دەکات.

٢- فەرمانگەی یاسایی و پاراستنی مافی مرۆڤ: وەرگرتن و بەدواداچوونی ئەو سکالایانە دەکات کە لەلایەن خەڵك و دام و دەزگا و ڕایکخراوەکان و لایەنەکانی ترەوە لەسەر مافەکانی مرۆڤ پێشکەش دەکرێت و، سەردانی گرتووخانە و بنکەکانی دەستبەسەرداگرتن دەکات و لەراستی پێشێلکارییەکانی بابەتی مافی مرۆڤ دەکۆڵێتەوە و ئەنجامەکەی بۆ ئەنجومەنی دەستە بەرزدەکاتەوە، هەروەها لەو یاساکاریانەش دەکۆڵێتەوە کە پەیوەندییان بە مافی مرۆڤەوە هەیە و، لەبەر ڕۆشنایی

پەیمانە نێودەوڵەتییەکانی مافی مرۆڤ لێی دەکۆڵێتەوە و لەبارەیەوە پێشنیاز بە ئەنجومەنی دەستە دەدات.

٣- فەرمانگەی پەیوەندییەکان و راگەیاندن: لەگەڵ فەرمانگە پەیوەندیدارەکانی ناو دەستەکە و ئەو داواکاریانەش کە لە ئەنجومەنی دەستە یان لەسەرۆکی دەستەکەوە لەم بارەیەوە پێ دەگات، هەماهەنگی دەکات و بەدوای ئەو شتانەدا دەچێت کە لە سەرچاوەکانی راگەیاندندا لەبارەی مافەکانی مرۆڤەوە بلاو دەکرێنەوە، لەبلاوکردنەوەی رۆشنبیری و مافەکانی مرۆڤ و، رێکخستنی کۆنگرە و نەدوەکانی پەیوەنداریشدا بەشدار دەبێت.

٤- راوێژکاران ژمارەیان لەدوو زیاتر نابێ و دەبێ شارەزاو پسپۆڕ بن لەبواری مافی مرۆڤدا.

٥- دەستە ئەنجومەنێکی کارگێڕی دەبێ کە لەسەرۆك و بەڕێوەبەری فەرمانگەکانی دەستە و راوێژکاران پێك دێ.

دووەم: سەرۆکی دەستە بۆی هەیە بەپێی پێویستەکانی کار و پاش رەزامەندی ئەنجومەنی دەستە بەشەکانی دەستە لەنوێ دابمەزرێنێ یا لێکیان بدات یان هەڵیان بوەشێنێتەوە.

سێیەم: ئەنجومەنی دەستە لەمانە پێك دێ:

١- سەرۆکی دەستە/ سەرۆك.

٢- بەڕێوەبەری گشتی فەرمانگەی یاسایی و پاراستنی مافی مرۆڤ/ بڕیاردەر.

٣- نوێنەری ئەنجومەنی وەزیران پلەکەی لەپلەی تایبەت کەمتر نەبێ/ ئەندام.

٤- نوێنەری ئەنجومەنی دادوەری/ ئەندام.

٥- نوێنەری داواکاری گشتی/ ئەندام.

٦- دوو ئەندام لەوانەی کە کاری دادوەری یا یاسادانان یا یاساییان بۆ ماوەیەك کردبێ کە لە دە ساڵ کەمتر نەبێ.

چوارەم: مسۆگەرکردنی بەشداری کردنی ئافرەت لە ئەنجومەنەکەدا.

پێنجەم: ئەنجومەن مانگانە کۆ دەبێتەوە و، سەرۆکیش لەکاتی پێویستدا بۆی هەیە بانگهێشتی کۆبوونەوەی لەناکاو بکات و، بڕیارەکانیشی بەزۆرینەی ژمارەی ئامادەبووان وەردەگیرێ و لەکاتی یەکسانبوونی دەنگەکاندا ئەو لایەنە سەردەکەوێ کە سەرۆك دەنگی لەگەڵدا داوە.

شەشەم: سەرۆك بۆی هەیە نوێنەری لایەنە پەیوەندیدارەکان لەوەزارەت و فەرمانگەکانی هەرێم و کەرتی تایبەتی و رێکخراوەکانی کۆمەڵگای مەدەنی بۆ ئامادەبوونی کۆبوونەوەکان بانگ بکات بەبێ ئەوەی مافی دەنگدانیان هەبێ.

ماددەی هەشتەم:

یەکەم: پەرلەمان چاودێری و بە دواداچوونی کارەکانی دەستە دەکات بە پشت بەستن بە حوکمەکانی یاسا و پەیرەوی ناوخۆ.

دووەم: سەرۆك بە بڕیارێکی هۆدار لەلایەن پەرلەمانەوە بەزۆرینەی رەهای ژمارەی ئەندامان لادەبرێت ئەگەر سەلمێندرا کە لێهاتوویی نییە.

ماددەی نۆیەم:

لەسەر وەزارەت و ئەو لایەنانەیە کە بەوەزارەتەوە نەلکاون و گشت دەستە سەربەخۆکانیش بەڵگەنامەو بەیانات و ئامار و زانیاری پەیوەست بەو کارو ئەرکە پیشەییەی دەستە لە ماوەیەکی دیاری کراو دا پێشکەش بکەن و لەسەر دەستەشە لە حاڵەتی پابەند نەبوونی لایەنە ناوبراوەکاندا پەرلەمان ئاگادار بکاتەوە.

ماددەی دەیەم:

حساب و حسابکاری دەستەکە دەکەوێتە ژێر وردبینی و رقابەی دیوانی رقابەی دارایی هەرێمەوە.

ماددەی یازدەم:

سەرۆکی دەستە بۆی هەیە رێنمایی پێویست دەربکات بۆ ئاسانکاری جێبەجێکردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە.

ماددەی دوانزدەم:

یەکەم: هەموو ماف و کەرستە و کەل و پەل و پەیوەستیەکان بە وەزارەتی مافی مرۆڤـی هەڵوەشاوە دەگەڕێتەوە بۆ ئەم دەستەیە.

دووەم: پڕکردنەوەی میلاکاتی دەستەکە لەکارمەندانی وەزارەتی مافی مرۆڤـی هەڵوەشاوە دەبێت.

سێیەم: کار بەهیچ دەقێکی یاسایی یان بڕیارێك ناکرێ کە دژ بێت بە حوکمەکانی ئەم یاسایە.

ماددەی سیانزدەهەم:

پێویستە ئەنجومەنی وەزیران و لایەنە پەیوەندیدارەکان حوکمەکانی ئەم یاسایە جێبەجێ بکەن.

ماددەی چواردەھەم:

ئەم یاسایە لەبەرواری بلاْوکردنەوەی لە رۆژنامەی فەرمی (وەقائیعی کوردستان)ەوە جێبەجێ دەکرێ.

مسعود بارزانی
سەرۆکی هەرێمی کوردستان ـ عێراق

هەولێر

٨ / تەمموز / ٢٠١٠ی زایینی

١٧ / پوشپەڕ / ٢٧١٠ ی کوردی

٢٦ / رجب / ١٤٣١ ی کۆچی

هۆیە پێویستەکانی دەرچوواندنی

بۆ زامن کردنی پاراستن و پتەو کردنی ڕێزی مافی مرۆڤـ و ماف و ئەو ئازادییانەی کە لـە دەستوورو یاسا بەرکارو جاڕنامەی جیهانی مافی مرۆڤـ و هەردوو پەیمانی نێودەوڵەتی و پرۆتۆکۆلـە پەیوەستەکان پێیانەوە هاتووە، هەروەها پەیماننامە و ڕێککەوتننامەی دیکەی پەیوەست بەمافی مرۆڤـ کە لـە لایەن حکومەتی فیدراڵەوە پەسندکراوە و لـەبەر ئەوەی پرنسیپە بنەڕەتییەکان گرنگیەکی زۆریان هەیە و پێوەرێکیشە ئەشێ هەڵوێستی کۆمەڵگا و حکومەتەکانی پێ بپێورێ و بەها و ڕۆشنبیری مافی مرۆڤـ بچەسپێ و گەشە و پەرەی پێ بدرێ، لـەبەر ئەوەی گەلی کوردستان ـ عێراق ڕێگای پێشکەوتنی بەجۆرێك هەڵبژاردووە کەمافی هاووڵاتیانی کوردستان زامن بکرێ و بۆ دووپات کردنەوەی ئەم ڕێبازەش ئەم یاسایە دەرچوێندرا.